

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 28.5.2002
KOM(2002) 258 lopullinen

**KOMISSION KERTOMUS
NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE
JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

**Naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia Euroopan unionissa koskeva
vuosikertomus 2001**

Tiivistelmä

Tässä naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia Euroopan unionissa koskevassa kuudennessa vuosikertomuksessa luodaan yleiskatsaus tärkeimpiin kehityskaskeliin ja saavutuksiin yhteisössä ja jäsenvaltioissa vuonna 2001 ja tarkastellaan näkymiä vuodelle 2002.

Sukupuolten tasa-arvoa koskeva puitestrategia (2001–2005)

Vuosi 2001 oli sukupuolten tasa-arvoa koskevan puitestrategian ensimmäinen täytäntöönpanovuosi. Vuonna 2001 saavutettiin merkittävää edistystä sekä sisällön että menetelmien osalta tasa-arvonäkökohtien sisällyttämisessä muihin politiikan aloihin samoin kuin sukupuolten tasapuolisessa osallistumisessa komission komiteoiden ja asiantuntijaryhmien toimintaan. Edistys osoittaa, että puitestrategian toteuttamisvälineeksi valittu jäsennetty lähestymistapa on ollut tehokas. Strategia perustuu suunnitteluun, täsmällisten tavoitteiden asettamiseen ja toimien ja tulosten seurantaan kunkin vuoden lopulla.

Vuonna 2001 valittiin uusia kiinnostavia aloja, joilla tasa-arvonäkökohdat olisi otettava huomioon. Tällaisia olivat esimerkiksi

- maailmankauppa ja globalisaatio (kauppapolitiikan pääosasto)
- integroitu tuotepolitiikka, etenkin jätehallinto (ympäristöasioiden pääosasto)
- turvapaikka- ja pakolaispolitiikka (oikeus- ja sisäasioiden pääosasto)
- tulkitseva tiedonanto mahdollisuuksista ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa; tähän sisältyivät myös yhtäläinen kohtelu ja naisten ja miesten tasa-arvo (sisämarkkinoiden pääosasto yhdessä työllisyyden pääosaston kanssa).

Tarkemman edistyksen seuraamista varten on laadittu tasa-arvoasioiden tulostaulukko.

Hyvästä alusta huolimatta tarvitaan lisätoimia. Tasa-arvon valtavirtaistaminen (mainstreaming) on monimutkainen asia, ja tämän vuoksi on jatkettava kouluttamista kaikilla tasoilla. Eri politiikan aloilla saavutettua edistystä on seurattava tasa-arvoindikaattoreilla.

Toimintaohjelma

Puitestrategiaan kuuluu osana uusi toimintaohjelma, jota varten valitaan ensisijaiset aiheet vuosittain. Vuoden 2001 ensisijaisena aiheena olivat sukupuolten väliset palkkaerot. Sama palkka naisille ja miehille Euroopan unionissa on osa prosessia, joka käynnistettiin Lissabonissa vuonna 2000 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa ja jonka tarkoituksena on tehdä EU:sta maailman paras osaamisyhteiskunta vuoteen 2010 mennessä luomalla enemmän ja parempia työpaikkoja ja edistämällä sosiaalista koheesiota. Komissio arvioi vuosittain edistymistä Lissabonissa asetettujen tavoitteiden osalta *rakenneindikaattoreiden* perusteella. Indikaattoreihin sisältyy nyt myös sukupuolten palkkaeroja mittaava indikaattori.

Käytännössä suurin osa toimintaohjelman puitteissa vuodeksi 2001 valituista 27 hankkeesta käsittelee samapalkkaisuutta. Hankkeille on myönnetty rahoitusta yhteensä noin 8 miljoonaa euroa. Tuloksia odotetaan vuonna 2003.

Tasa-arvo ja laajentumisprosessi

Euroopan unionin jäsenyyden perusedellytyksenä on yhteisön lainsäädännön hyväksyminen ja täytäntöönpano kansallisessa lainsäädännössä. Tasa-arvoon liittyen ehdokasmaiden on pantava täytäntöön yhdeksän alaa koskevaa direktiiviä liittymispäivään mennessä. Täytäntöönpano on käynnissä, ja jotkin ehdokasmaat edistyivät hyvin vuonna 2001. Pelkkä lainsäädäntö ei kuitenkaan riitä. Kokemukset ovat osoittaneet, että tukimekanismit ovat olennaisen tärkeitä, jotta tasa-arvo saavutetaan käytännössä. Keskeisessä asemassa ovat tasa-arvotoimistojen, tasa-arvovaltuutettujen ja riippumattomien neuvonantajien kaltaiset rakenteet.

Tasa-arvonäkymät

Vuonna 2002 keskitytään työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Euroopan tasolla toteutetaan useita aloitteita, kuten parannetaan aiheen näkyvyyttä tärkeimmissä poliittisissa prosesseissa, rahoitetaan kansainvälisiä hankkeita, parannetaan tilastointia ja indikaattoreita ja laaditaan raportti vanhempainlomaa koskevan direktiivin täytäntöönpanosta.

Vuonna 2002 myös vahvistetaan tasa-arvolainsäädäntöä. Komissio tekee ehdotuksen direktiiviksi sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä. Uusi direktiivi ulottuu laajemmalle kuin yhteisön nykyinen tasa-arvolainsäädäntö, joka koskee tasa-arvoa vain työllisyyden ja sosiaaliturvan alalla.

Naiskaupan ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuminen sekä tasa-arvonäkökohtien huomioon ottaminen EU:n ulkopoliitikassa ja rakennerahastoissa ovat edelleen vuonna 2002 tärkeässä asemassa poliittisella asialistalla.

Seuraten käynnissä olevaa arviointia naisten osallistumisesta päätöksentekoon ja ennakoiden Euroopan parlamentin vaaleja vuonna 2004 komissio aikoo keskittää vuoden 2003 toimet tasa-arvon edistämiseen päätöksenteossa.

Neuvosto ja parlamentti pääsivät 18. huhtikuuta 2002 poliittiseen yhteisymmärrykseen tasa-arvoisesta kohtelusta työssä annetun direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta. Ensimmäistä kertaa EU:n tasoisessa sitovassa lainsäädännössä määritellään nyt sukupuolinen häirintä ja katsotaan, että se on sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Uuteen direktiiviin sisältyy säännöksiä täytäntöönpanosta, ilman ylärajaa olevista korvauksista ja seuraamuksista. Direktiivin voimaantulon myötä työnantajien on lisäksi otettava käyttöön sukupuolista häirintää ehkäiseviä toimenpiteitä ja annettava säännöllinen tasa-arvoraportti yrityksen kaikille työntekijöille.

I. Puitestrategia

Sukupuolten tasa-arvoa koskeva puitestrategia¹ kokoaa johdonmukaisesti yhteen tasa-arvoa koskevat komission kaikkien yksiköiden eri aloitteet ja ohjelmat. Tässä kattavassa ja yhtenäisessä lähestymistavassa yhdistetään sukupuolten tasa-arvoa edistävät erityistoimet, jotka on kohdistettu kullakin politiikan alalla heikommassa asemassa tai aliedustettuna olevaan sukupuoleen, sekä yleinen tasa-arvon valtavirtaistaminen, jonka tarkoituksena on taata, että kaikissa komission politiikoissa otetaan huomioon tasa-arvonäkökohdat sekä analysoidaan, ovatko toimien vaikutukset naisiin erilaiset kuin niiden vaikutukset miehiin.

1. VUOSITTAINEN TYÖOHJELMA

Maaliskuussa 2001 puitestrategia eteni merkittävästi ensimmäisen vuosittaisen sukupuolten tasa-arvoa koskevan komission työohjelman² hyväksymisen myötä. Työohjelma on jaettu kahteen osaan: kaikkia pääosastoja ja yksiköitä koskeviin ensisijaisiin toimiin ja kutakin pääosastoa koskeviin kyseisen politiikan alan erityistavoitteisiin ja -toimiin. Puitestrategian työohjelman täytäntöönpanoa ja edistymistä selostetaan yksityiskohtaisemmin Equops-sivustolla³.

Työohjelmassa esitetään kolme kaikkia yksiköitä koskevaa ensisijaista toiminta-alaa:

- **Sukupuolivaikutusten arvioinnit valituilla politiikan aloilla.** Ensimmäisellä sukupuolten tasa-arvoa koskevalla työohjelmalla onnistuttiin tehostamaan sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimia, sillä toimintaan saatiin mukaan useita pääosastoja ja yksiköitä, jotka eivät siihen mennessä olleet osallistuneet tasa-arvon valtavirtaistamiseen. Koska jäljellä on vielä monia EU:n politiikan aloja, joiden vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon ei ole käyty perusteellisesti läpi, tämä ensisijainen toimi säilytetään vuoden 2002 työohjelmassa.
- **Tilastojen erittely sukupuolittain.** Tilastojen erittely sukupuolittain on tärkeä väline toimintalinjojen suunnittelussa. Vuonna 2001 useat pääosastot alkoivat eritellä tietoja sukupuolen mukaan tietojen keräämisen ja analysoinnin yhteydessä. Tätä tukevia toimia on kuitenkin jatkettava, ja niitä on sovellettava tasapuolisemmin ja järjestelmällisemmin vuoden 2002 työohjelmassa. Oleellinen osa on kansallisten tilastotoimistojen – komission tärkeimmän tilastotietojen lähteen – osallistuminen sukupuolittain eriytettyjen tietojen keruuseen.
- **Naisten kannustaminen esittämään hakemuksia tai osallistumaan hakemusten jättämiseen.** Tutkimuksen pääosastossa ja tietoyhteiskunnan pääosastossa on ollut käytäntönä korostaa komission sitoutumista sukupuolten tasa-arvoon kaikissa ehdotus- ja kiinnostuksenilmaisupyynnöissä. Sitä pidettiin vuoden 2001 työohjelman parhaana toimintatapana. Valitettavasti sitä ei hyödynnetty niin laajalti kuin oli toivottu. Jotta toimintatapaa sovellettaisiin laajemmin, vuonna 2002 jatketaan keskusteluja rahoitusta ja oikeudellisia asioita käsittelevien yksiköiden kanssa.

¹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: "Kohti sukupuolten tasa-arvoa koskevaa yhteisön puitestrategiaa" (2001–2005), KOM(2000) 335 lopullinen, 7.6.2000.

² KOM(2001) 119 lopullinen ja SEC(2001) 382.

³ http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.htm

Useilla politiikan aloilla puitestrategian työohjelman toteuttaminen on edistynyt huomattavasti. Näitä aloja ovat esimerkiksi seuraavat:

Turvapaikka ja pakolaiset

Turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevassa komission direktiiviehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi, että kaikilla hakijan täysi-ikäisillä perheenjäsenillä olisi oikeus saada luottamuksellisesti tietoa oikeudestaan tehdä oma erillinen turvapaikkahakemus. Naisille annettaisiin myös paremmat mahdollisuudet vaikuttaa vastaanottokeskusten hallintaan. Direktiiviä täytäntöönpaneville viranomaisille ja muille organisaatioille taattaisiin peruskoulutus sekä naispuolisten että miespuolisten hakijoiden tarpeista. Ehdotuksessa vaaditaan, että turvapaikkaa hakeneista tai sen saaneista henkilöistä on saatava sukupuolen mukaan eriytettyjä tietoja. Lisäksi edellytetään, että terveydenhuoltoon ja majoitukseen liittyvät naisten erityistarpeet olisi otettava huomioon.

Pakolaisten osalta olisi naisen hakiessa kansainvälistä suojelua otettava huomioon, että Geneven yleissopimuksessa tarkoitettu vaino voi olla myös seksuaalista väkivaltaa tai muuta sukupuoleen perustuvaa vainoa.

Ympäristö

EU:n ympäristöpolitiikan osalta sukupuolivaikutusten arviointi aloitettiin vuonna 2001 yhdenmetytyn tuotepolitiikan ja jätehuollon alalla. Ympäristöasioiden pääosasto on nimenomaan pyrkinyt saamaan naisten kansalaisjärjestöjä mukaan luodakseen verkoston ja kuullakseen naisten mielipiteitä ja ideoita sekä tiedottaakseen naisille Life-ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista.

Kalastus

Kalastuksen pääosasto teki perusteellisen tutkimuksen naisten asemasta kalastusalalla. Tutkimuksessa todetaan, että parhaat mahdollisuudet lujittaa naisten asemaa kalastusalalla ovat vesiviljelyn ja kalatalouden hallinnon aloilla.

Yritystoiminta

Hyvien toimintatapojen tunnistamista ja arvioimista koskeva tutkimus on käynnistetty naisten yrittäjyyden tukemisen yhteydessä, ja hiljattain saatettiin päätökseen ja julkaistiin tutkimus, jossa arvioidaan "Innovaatiot ja pk-yritykset" -ohjelman sukupuolivaikutuksia viidennessä toimintaohjelmassa.

Julkiset hankinnat

Komissio hyväksyi syksyllä 2001 tulkitsevan tiedonannon julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuudesta ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa. Tiedonannossa pyritään kartoittamaan mahdollisuudet ottaa sosiaaliset näkökohdat – esimerkiksi miesten ja naisten yhtäläinen kohtelu – parhaalla mahdollisella tavalla huomioon julkisissa hankinnoissa.

Talouspolitiikan laajat suuntaviivat

Puheenjohtajavaltio Belgia käynnisti aloitteen, jolla tehostetaan sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamista talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen yhteydessä. Vuoden 2001 lokakuussa järjestettiin tekninen seminaari, johon kokoontui riippumattomia asiantuntijoita sekä komission ja puheenjohtajavaltio Belgian edustajia. Seminaarin jälkeen laadittiin asiakirja, joka esiteltiin sosiaaliasioiden neuvostolle 3. joulukuuta 2001 ja talous- ja rahoitusasioiden neuvostolle 4. joulukuuta 2001. Talous- ja rahoitusasioiden neuvosto kehotti päätelmissään tarkastelemaan sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamista valmisteltaessa talouspolitiikan laajoja suuntaviivoja vuodeksi 2002.

Barcelonan prosessi

Yhteistyötä eteläisen Välimeren alueen maiden kanssa koskevan Meda-ohjelman yhteydessä järjestettiin Brysselissä heinäkuussa 2001 alueellinen foorumi, jonka aiheena oli "Naisten asema talouden kehityksessä: naisten ja miesten tasa-arvonäkökohdat Euro-Välimerikumppanuudessa".

Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus

Sokrates-komitea hyväksyi helmikuussa 2001 sukupuolten tasa-arvoa koskevan toimintasuunnitelman (2001–2002). Siinä edellytetään sukupuolinäkökohtien arvioimista ohjelman ensimmäisen vaiheen osalta ja indikaattorien kartoittamista, jotta sukupuolten tasa-arvon täytäntöönpanoa voidaan parantaa ohjelman toisessa vaiheessa. Italian kustantajien liitto laati hankkeessaan itsesääntelyyn perustuvat käytäntesäännöt, joiden tarkoituksena on sukupuolistereotyyppien välttäminen oppimateriaalissa. Käytäntesääntöjä levitettiin Euroopan tasolla. Naisten koulutusta ja työllisyyttä tieteen ja teknologian alalla käsittelevä WEEST-verkosto (Women Education and Employment in Science and Technology) loi Internet-sivut, jotka tarjoavat interaktiivisen näyttelyn, tietoa Euroopan tasolla merkittävistä hankkeista sekä keskustelumahdollisuuksia eri puolilta Eurooppaa olevien tiedenaisten kanssa.

Vuoden 2001 lopussa julkaistiin naisia ja tekniikkaa käsittelevä kirjanen, johon on koottu ammatillista koulutusta koskevan Leonardo da Vinci -ohjelman ensimmäisen vaiheen parhaita toimintatapoja.

Kehitysyhteistyö

Toimintaohjelmaa sukupuolten tasa-arvon huomioonottamiseksi EY:n kehitysyhteistyössä seuraaviksi viideksi vuodeksi (2001–2006) koskeva tiedonanto hyväksyttiin.⁴ Siinä korostetaan, että sukupuolten tasa-arvo on ratkaisevan tärkeää kehitykselle yleensä, ja sukupuolen ja köyhyyden välinen yhteyden vuoksi sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen on kehitysyhteistyössä tärkeämpää kuin koskaan aikaisemmin.

Tiedonannossa määritettiin kolme tärkeää toiminta-aluetta tarkoituksena varmistaa, että sukupuoliulottuvuus otetaan huomioon kaikissa EY:n kehitysyhteistyöaloitteissa. Toiminta-alueet ovat sukupuolten tasa-arvokysymyksen analysoiminen ja sisällyttäminen EY:n kehitysyhteistyön kuuteen ensisijaiseen alueeseen, sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen maakohtaisissa ja alueellisissa hankkeissa ja suunnitelmissa sekä tasa-arvon vahvistaminen EY:n sisäisissä toiminnoissa.

⁴ KOM(2001) 295 lopullinen.

Humanitaarinen apu

Euroopan yhteisöjen humanitaarisen avun toimisto ECHO on vuoden 2001 ajan jatkanut sukupuolinäkökohtien sisällyttämistä humanitaariseen apuun poliittisella tasolla. Vuonna 2001 rahoitettiin tapaustutkimus, joka käsiteli humanitaarisia avustushankkeita, joissa oli mukana sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamiseen liittyviä tekijöitä. Tarkoituksena oli analysoida, miten sukupuolinäkökohdat voidaan ottaa huomioon humanitaaristen hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Toiminnan tasolla ECHO on vuonna 2001 rahoittanut kohdennettuja hankkeita, joissa käsitellään naisten erityistarpeita. Hankkeita on toteutettu esimerkiksi **Irakissa, Serbiassa ja Afganistanissa**.

Naiset ja tiede

Vuonna 1999 käynnistetyn Naiset ja tiede -aloitteen yhteydessä järjestettiin vuonna 2001 merkittävä konferenssi, jossa analysoitiin naisten asemaa tiedemaailmassa koskevan tutkimuksen tuloksia ja kehitettiin edelleen vertaisarviointia, jolla seurataan naistutkijoiden osallistumista. Konferenssin valmistelutoimina toteutettiin useita sukupuolivaikutusten arviointia koskevia selvityksiä. Lisäksi komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa "Naiset ja tiede: sukupuoliluottavuuden huomioonottaminen tieteen uudistamisen liikkeellepanevana voimana" todetaan, että sukupuoliluottavuuden sisällyttäminen tutkimukseen on edistynyt vuodesta 1999.

Työllisyysstrategia

Komissio hyväksyi 12. syyskuuta 2001 kolmiosaisen vuotuisen työllisyyspaketin, johon sisältyy jäsenvaltioiden työllisyyskehitystä kuvaava raportti, suositukset kullekin jäsenvaltiolle ja työllisyyspolitiikan suuntaviivat. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon lujittamista koskeva suosituksen sai 11 jäsenvaltiota (Saksa, Kreikka, Espanja, Irlanti, Italia, Luxemburg, Itävalta, Portugali, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta). Komissio ehdotti sukupuolten palkkaeroja koskevan suuntaviivan vahvistamista heikon edistymisen vuoksi, mutta komissio hylkäsi ehdotuksen.

Eurooppalaisista asiantuntijoista koostuva sukupuolinäkökohtia ja työllisyyttä käsittelevä ryhmä laati riippumattoman arvioinnin työllisyyden kansallisista toimintasuunnitelmista vuodeksi 2001 sekä nykyisistä indikaattoreista, joita käytetään sukupuolten tasa-arvon seurantaan eurooppalaisessa työllisyysstrategiassa.⁵

Väkivallan ja ihmiskaupan torjunta

Komissio käsiteli kansainvälisen naistenpäivän vieton yhteydessä 8. maaliskuuta 2001 naisilla käytävää ihmiskauppaa ja piti aiheesta yhteisen kokouksen Euroopan parlamentin kanssa. Vuonna 2001 jatkettiin Daphne- ja Stop-ohjelmien toimeenpanoa, ja komissio hyväksyi uuden Stop II -ohjelman (jota jatketaan vuoteen 2003). Vuonna 2001 STOP II -ohjelman toteuttamisessa kiinnitettiin erityishuomiota uhrien avustamiseen ja suojeluun. Lisäksi neuvosto pääsi poliittiseen sopimukseen ihmiskaupan torjumista koskevasta puitepäätyöstä. Puitepäätyös koskee olennaisilta osiltaan rikoslainsäädännön ja seuraamusten lähentämistä. Päätyötyteenä on edistää lainvalvontaa ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa.

⁵ <http://www.umist.ac.uk/management/ewerc/>

Sosiaalisen osallisuuden edistäminen

Jäsenvaltiot vahvistivat kesäkuussa 2001 ensimmäiset kaksivuotiset kansalliset toimintasuunnitelmansa, joiden perustana ovat yhteiset tavoitteet köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi⁶.

Kansallisissa toimintasuunnitelmissaan useimmat jäsenvaltiot totesivat, että iäkkäillä naisilla, yksinhuoltajilla ja perheväkivallan uhreilla on muita suurempi köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vaara. Miesten keskuudessa riskiryhmiä ovat asunnottomat, (entiset) rikoksenteijät ja pelkän oppivelvollisuuskoulun suorittaneet. Vaikka joissakin suunnitelmissa on myönteisiä esimerkkejä sukupuolikysymysten käsittelemisestä, suunnitelmien kaikki alat kattavaan, eri sukupuolten tarpeita ja erityispiirteitä koskevaan johdonmukaiseen lähestymistapaan on vielä matkaa. Useat jäsenvaltiot sitoutuivatkin edistämään sukupuolikysymysten valtavirtaistamista seuraavien kahden vuoden aikana.

2. MIESTEN JA NAISTEN TASAPUOLINEN OSALLISTUMINEN KOMITEOIHIN

Komissio on sitoutunut saamaan miehet ja naiset osallistumaan tasapuolisesti komiteoihin ja asiantuntijaryhmiin, kuten käy ilmi 19. kesäkuuta 2000 tehdystä komission päätöksestä 2000/407/EY⁷. Komission tavoitteena on, että kussakin asiantuntijaryhmässä ja komiteassa on vähintään 40 % kummankin sukupuolen edustajia.

Vuonna 2000 tehtiin ensimmäinen tutkimus komission tietyistä asiantuntijaryhmistä, joissa keskimäärin ainoastaan 13,5 % jäsenistä oli naisia. Vuonna 2001 tehtiin toinen huomattavasti täydellisempi tutkimus.

Tämä tutkimus koski kaikkia komission komiteoita ja asiantuntijaryhmiä, ja siinä eriteltiin ne komitean ja ryhmien jäsenet, jotka ovat komission nimittämiä, sekä ne, joiden nimittäjinä ovat jäsenvaltiot, työmarkkinaosapuolet, eturyhmät, kansalaisjärjestöt ja muut elimet, joilla on oikeus nimittää edustajia komission komiteoihin ja ryhmiin.

Vuonna 2001 naisten keskimääräinen osuus tutkimuksen kattamissa komission komiteoissa ja asiantuntijaryhmissä oli 28,8 %. Niiden komiteoiden ja asiantuntijaryhmien, joiden nimitysoikeus on komissiolla, jäsenistä 30,5 % oli naisia, kun taas niissä komiteoissa ja ryhmissä, joiden jäsenistöön komissiolla ei ole vaikutusta, 28,4 % jäsenistä oli naisia.

Tutkimuksen tulokset heijastavat naisten ja miesten yleisiä osallistumisprosentteja näillä aloilla, esim. naisilla on suhteellisen korkea edustus koulutus- ja sosiaalialoilla ja miehillä on suurempi edustus esimerkiksi maatalouden, kalastuksen ja tutkimuksen aloilla.

Vaikka tämä tutkimus osoittaa tilanteen selkeän kohentumisen edeltäviin tietoihin verrattuna, toimia on jatkettava ja lisättävä niillä aloilla, joilla naisten osallistumisaste on ollut alhaisempi. Edistymistä seurataan osana sukupuolten tasa-arvoa koskevan puitestrategian työohjelmia.

⁶ Tavoitteet köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi, EYVL C 82, 13.3.2001; Yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta, KOM(2001) 565 lopullinen, 10.10.2001.

⁷ EYVL L 154, 27.6.2000, s. 34.

3. LUJITETTU YHTEISTYÖ SUKUPUOLTEN TASA-ARVOA KÄSITTELEVIENTEN VIRANOMAISTEN KANSSA

Puitestrategiassa rohkaistaan aktiivisesti vaihtamaan hyviä toimintatapoja EU:n ja ETA:n jäsenvaltioiden, työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan kesken. Tätä varten vuonna 2001 toteutettiin useita toimia.

Miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevä neuvoa-antava komitea⁸ jatkoi vuonna 2001 työskentelyään hyväksyen lausunnot vuoden 2002 työllisyyden suuntaviivoista, sukupuoltilastoista ja -indikaattoreista sekä sosiaalisen osallisuuden sukupuolinäkökohdista.

Komissio järjesti yhteistyössä puheenjohtajavaltio Ruotsin kanssa korkean tason tapaamisen Sigtunassa, Ruotsissa. Siihen osallistui jäsenvaltioiden korkeita virkamiehiä, jotka ovat vastuussa sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamisesta. Sen yhteydessä käynnistettiin merkittävä keskustelu mekanismeista, joilla seurataan Beijingin toimintaohjelmaa varten valittuja indikaattoreita. Keskustelua jatkettiin toisessa kokouksessa, joka järjestettiin marraskuussa Brysselissä yhteistyössä puheenjohtajavaltio Belgian kanssa.

Yhteistyötä muiden kansainvälisten järjestöjen kuten Yhdistyneiden kansakuntien (Beijingin toimintaohjelman seuranta), Euroopan neuvoston (yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevä ohjausryhmä) ja ETYJ:n (sukupuolten tasa-arvoa koskeva uusi toimintaohjelma) kanssa jatkettiin näiden järjestöjen asiantuntemuksen hyödyntämiseksi ja sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamisen edistämiseksi asiaa koskevien toimintalinjojen yhteydessä.

4. KANSALLISET ALOITTEET

EU-jäsenvaltiot ja ETA-/EFTA-maat kehittivät edelleen useita sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimia ja sovelsivat sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamisen menetelmää. Näistä on jäljempänä esitetty vain muutamia esimerkkejä.⁹

Itävalta

Liittohallituksen tasolla tehtiin palvelusopimus neuvottelumenettelyn yhteydessä, joka koski Itävallan naisten teknologiahanketta. Hankkeen keskeisin tavoite on laatia ja toteuttaa maanlaajuisia toimenpiteitä, joilla lisätään teknisellä alalla, erityisesti tietotekniikan alalla työskentelevien naisten osuutta. Liittohallituksen tasolla perustettiin myös ministeriöiden välinen sukupuolinäkökohtien valtavirtaistamista käsittelevä työryhmä (IMAG GM) sekä muodostettiin kolme muuta työryhmää. Vuonna 2001 IMAG GM kokoontui kahdesti, ja kolmas kokous suunniteltiin pidettävän syksyllä.

⁸ http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/strategy/advcom.html

⁹ Täydellinen yleiskatsaus toimiin on saatavilla kansallisten tasa-arvoa edistävien tahojen Internet-linkkien kautta: http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/links_en.html#ms

Tanska

Maaliskuussa 2001 parlamentille esiteltiin ensimmäinen kansallinen raportti ja toimintasuunnitelma: "Sukupuolten välinen tasa-arvo – ennakkoedellytys hyvinvoinnille, kestäväälle kehitykselle ja demokratialle". Sen perustana oli vuotta aiemmin annettu sukupuolten tasa-arvoa koskeva laki. Jaettu todistustaakka sisällytettiin 1. heinäkuuta yhtäläistä kohtelua koskevaan lakiin, sukupuolten tasa-arvoa koskevaan lakiin, lastenhoitolakiin, samapalkkaisuuslakiin ja ammattieläkejärjestelmälakiin. Samanaikaisesti otettiin käyttöön EU:n määritelmää vastaava välillisen syrjinnän määritelmä. Yhtäläisen kohtelun ja syrjinnän tulkinnoissa otetaan huomioon myös seksuaalinen häirintä.

Norja

Hallitus esitteli huhtikuussa 2001 kansalliselle parlamentilleen ehdotuksen sukupuolten tasa-arvoa koskevan lain tarkistamiseksi. Ehdotuksessa vahvistetaan nykyistä säännöstä, jossa vaaditaan kaikkia viranomaisia edistämään sukupuolten tasa-arvoa kaikilla elämänaloilla, sisällyttämällä se vuosittaiseen talousarvioon. Siinä myös ulotetaan kyseinen vaatimus koskemaan liike-elämän eri puolia ja lisätään vaatimus, jonka mukaan yritysten on raportoitava vuosikertomuksissaan toimista, joilla on edistetty sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Ruotsi

Miesten ja naisten tasa-arvoa koskevaa lakia vahvistettiin 1. tammikuuta 2001. Uuden 11 §:n mukaan työnantajan on joka vuosi laadittava samapalkkaisuutta koskeva toimintasuunnitelma, jossa on raportoitava tutkimustuloksista 10 §:n mukaisesti. 12 §:ssä työnantaja veloitetaan toimittamaan työntekijäjärjestölle (johon ne ovat sidoksissa työehtosopimuksen kautta) tietoja, joita järjestö tarvitsee osallistuakseen samapalkkaisuutta koskevaan toimintasuunnitelmaan liittyvään tutkimukseen, analysointiin ja valmisteluun.

Yhdistynyt kuningaskunta

Tammikuussa 2001 käynnistettiin uusi hallituksen "Equality direct"-puhelinpalvelu ja sitä tukeva [www-sivusto](http://www.equalitydirect.org.uk)¹⁰. Se tarjoaa riippumattomia, luottamuksellisia, kattavia ja johdonmukaisia tietoja ja neuvoja yrityksille tasa-arvoon liittyvissä asioissa. Helmikuussa hallitus järjesti kansallisen konferenssin "Women Mean Business", jossa tarjottiin tietoja ja neuvoja elinkeinoelämän käytettävissä olevista mahdollisuuksista. Kesäkuussa perustettiin ATHENA-hankkeen osana uusi tasa-arvohaasteita käsittelevä yksikkö, jonka tehtävänä on käsitellä naisten edustusta luonnontieteen alalla ja teknisellä alalla korkea-asteen oppilaitoksissa. Heinäkuussa hallitus vahvisti säännöt todistustaakkaa sukupuolisessa syrjinnässä koskevan direktiivin täytäntöönpanemiseksi. Säännöissä muutetaan sukupuolista syrjintää koskevaa lakia ja vahvistetaan välillisen syrjinnän määritelmää sekä tehdään selväksi, että tuomioistuimelle esitetyssä vaateessa todistustaakka siirtyy työnantajalle, kun hakija esittää *prima facie* -tapauksen.

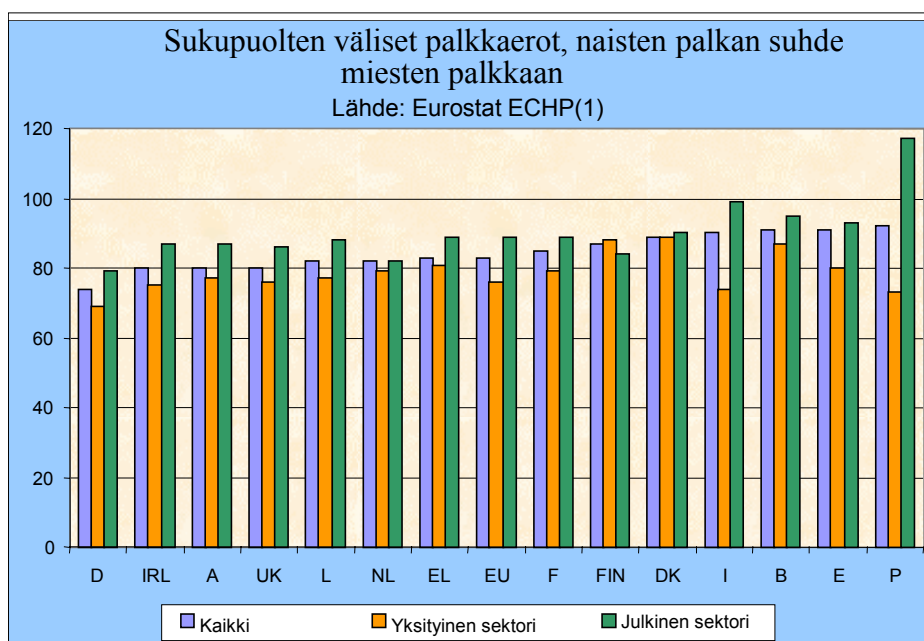
¹⁰ <http://www.equalitydirect.org.uk>

II. Samapalkkaisuus etusijalla vuonna 2001

1. PALKKAEROT

Yksi Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen peruseriaa-alueista on, että miehille ja naisille maksetaan samanarvoisesta työstä sama palkka. Samapalkkaisuusdirektiivi (1975) oli ensimmäinen naisten ja miesten yhtäläisen kohtelun alalla annettu yhteisön direktiivi.

Näistä säännöksistä ja määräyksistä huolimatta naiset saavat palkkaa edelleen lähes 14 % vähemmän kuin miehet (ero oli vuonna 1997 selvempi yksityisellä sektorilla, jossa ero oli 19 %, kuin julkisella sektorilla, jossa ero oli 10 %).

2. ENSISIJAINEN AIHE

Samapalkkaisuus valittiin ensisijaiseksi aiheeksi naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvässä yhteisön strategiassa ja sitä koskevassa rahoitusohjelmassa vuonna 2001.

Samapalkkaisuutta pidettiin ensisijaisena aiheena, koska se on kaikkein näkyvin eriarvoisuus eurooppalaisilla työpaikoilla. Jollei politiikassa paneuduta tämän eriarvoisuuden poistamiseen, Lissabonin Eurooppa-neuvoston asettamat tavoitteet – päästä naisten osalta vähintään 60 prosentin työllisyysasteeseen vuoteen 2010 mennessä ja parantaa työn laatua – eivät ole saavutettavissa.

EU:n puheenjohtajavaltion tuki

Sosiaaliturvasta ja sukupuolten tasa-arvosta vastaavat ministerit keskustelivat Ruotsin puheenjohtajakaudella tammikuussa 2001 sukupuolten välisistä palkkaeroista ja sosiaaliturvasta ja niiden merkityksestä talouskasvulle. Samapalkkaisuudelle annettu suuri merkitys heijastui myös Tukholman Eurooppa-neuvoston päätelmistä (maaliskuu 2001), joissa kehoitettiin neuvostoa ja komissiota kehittämään indikaattoreita.

Näiden valmistelujen pohjalta puheenjohtajavaltio Belgia kehitti joukon indikaattoreita sukupuolten välisistä palkkaeroista. Työllisyys- ja sosiaaliasioita käsittelevä neuvosto (3. joulukuuta 2001) asetti 9 indikaattoria ja kehotti komissiota ja jäsenvaltioita parantamaan alaa koskevia tilastoja ja tutkimustyötä.

Euroopan parlamentti sekä talous- ja sosiaalikomitea

Euroopan parlamentti hyväksyi syyskuussa 2001 samapalkkaisuudesta mietinnön¹¹, jossa se tuki komission ehdotusta kansallisiksi tavoitteiksi. Mietinnössä todettiin, että todellisten ja kestävien tulosten saavuttamiseksi kaikkien toimijoiden – Euroopan komission, jäsenvaltioiden ja työmarkkinaosapuolien – on omaksuttava monitahoinen lähestymistapa.

Samapalkkaisuus oli keskeisessä asemassa myös talous- ja sosiaalikomiteassa. Susanna Florion esittelemässä mietinnössä naisten ja miesten välisistä palkkaeroista kehoitettiin täydentämään nykyisiä tietoja ja tutkimuksia sekä pyydettiin jäsenvaltioita ja työmarkkinaosapuolia vauhdittamaan toimiaan.

Lissabonin strategia

Euroopan komission vuonna 2001 vahvistamaan rakenteellisten indikaattorien luetteloon on lisätty sukupuolten välisiä palkkaeroja koskeva indikaattori, jolla seurataan Lissabonin huippukokouksessa sovittujen taloudellisten ja sosiaalisten strategisten tavoitteiden toteuttamisessa saavutettua edistystä. Edistyminen samapalkkaisuustavoitteen toteuttamisessa on ensi keväänä pidettävien Eurooppa-neuvoston kokousten asialistalla, ja neuvosto arvioi vuosittain, miten Lissabonin tavoitteiden saavuttamisessa on edistytty.

Euroopan työllisyysstrategia

Euroopan työllisyysstrategia edistää merkittävästi samapalkkaisuuden tavoitetta. Vuoden 2001 kansallisten toimintasuunnitelmien arvioinnin tuloksena osa jäsenvaltioista tunnusti sukupuolten väliset palkkaerot ja esitti aloitteita erojen pienentämiseksi. Aloitteet näyttävät kuitenkin olevan melko epämääräisiä, eikä konkreettisia toimia ole toteutettu. Työmarkkinaosapuolten sitoutuminen on heikkoa, vaikka niillä onkin merkittävä asema tässä asiassa. Arvioinnin jälkeen komissio ehdotti miesten ja naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia käsittelevän neuvoa-antavan komitean lausunnon mukaisesti lujitettua työllisyyden suuntaviivaa sukupuolten välisistä palkkaeroista. Siihen sisällytettiin kansallisia tavoitteita erojen pienentämiseksi. Valitettavasti neuvosto ei ottanut tätä ehdotusta käsiteltäväksi vuonna 2001, mutta se tarkastelee aihetta vuonna 2002.

¹¹ Mietintö: Sama palkka samanarvoisesta työstä, esittelijä Miet Smet, heinäkuu 2001, lopullinen A5-0275/2001.

3. UUDEN SUKUPUOLTEN TASA-ARVOA KOSKEVAN TOIMINTAOHJELMAN KÄYNNISTÄMINEN

Toimintaohjelma¹² on yksi välineistä, joita tarvitaan naisten ja miesten tasa-arvoa koskevan yhteisön yleisen strategian panemiseksi täytäntöön. Sillä koordinoidaan, tuetaan ja rahoitetaan laaja-alaisten toimien toteuttamista yhteisön strategian toiminta-aloilla, joita ei voida rahoittaa muista EU:n rahoitusvälineistä kuten rakennerahastoista ja niihin kuuluvista aloitteista (esimerkiksi Equal-aloitteesta).

Samapalkkaisuus oli ensisijainen aihe myös ensimmäisen kierroksen aikana valituissa kansainvälisissä hankkeissa, jotka saavat rahoitusta sukupuolten tasa-arvoa koskevasta vuosien 2001–2005 ohjelmasta. Ohjelma käynnistettiin Belgian puheenjohtajakaudella Brysselissä 13.9.2001 pidetyssä samapalkkaisuutta käsittelevässä konferenssissa, joka sai ohjelmasta yhteisrahoitusta.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta (2001–2005) rahoitettavissa hankkeissa on eräitä uudistuksia edeltäviin ohjelmiin verrattuina:

- Joka vuosi valitaan ensisijainen aihe toimien rahoittamista varten. Kyseinen aihe otetaan myös mukaan komission poliittisiin toimiin yhteistyössä muiden toimielinten kanssa (esimerkiksi vuonna 2001 neuvosto, Euroopan parlamentti, talous- ja sosiaalikomitea sekä komission eri välineet keskittyivät kaikki samaan aiheeseen, samapalkkaisuuteen).
- Keskittämällä toimet ensisijaiseen aiheeseen voidaan saada aikaan mahdollisimman suuri vaikutus: kaikissa jäsenvaltioissa toteutetaan toimia samaan aikaan, käsitellään koordinoitusti ensisijaiseen aiheeseen liittyviä aihealueita ja otetaan mukaan kaikki kyseisen aiheen parissa toimivat tahot.
- Hankkeet ovat laajamittaisia, 250 000–500 000 euroa kukin. Tämä kokoluokka valittiin, jotta taataan toimien riittävä rahoitus (kukin hanke on sellaista kokoluokkaa, että kansainvälinen kattavuus ja hallinnointi ovat mahdollisia) ja tulosten vastaavuus.

Jäsenvaltioiden, kansallisten tasa-arvoelinten, kansalaisjärjestöjen, työmarkkinaosapuolten, alue- tai paikallisviranomaisten ja muiden tahojen toteuttamien hankkeiden tarkoituksena on ymmärtää paremmin sukupuolten välisiä palkkaeroja sekä kehittää ja levittää strategioita niiden kaventamiseksi. Tämä poliittissuuntautunut yhteistyö tehostaa samapalkkaisuuden tukemista sekä miesten ja naisten tuloerojen vähentämistä.

Samapalkkaisuutta käsittelevissä kansainvälisissä toimissa keskityttiin seuraaviin:

- käytettävissä olevien analyysi- ja tutkimustulosten vaihto sekä hyvien toimintatapojen vaihto
- työluokitus- ja palkkajärjestelmien tarkistus sen selvittämiseksi, aiheuttavatko ne sukupuolten välisiä palkkaeroja
- oikeuksien takaaminen (lainsäädäntö ja mekanismit, jotka takaavat paremman ja tehokkaamman suojan)

¹² Neuvoston päätös 2001/51/EY, tehty 20 päivänä joulukuuta 2000, naisten ja miesten tasa-arvoon liittyvää yhteisön strategiaa koskevan toimintaohjelman perustamisesta (2001–2005), EYVL L 17, 19.1.2001, s. 22–29.

- samapalkkaisuus työehtosopimusneuvotteluissa ja työmarkkinaosapuolten asema
- ennaltaehkäisy: koulutuksen, tiedotuksen ja tiedotusvälineiden tehtävä.

Vuonna 2001 valituista 27 hankkeesta suurin osa käsitteli samapalkkaisuutta. Niille myönnetyn kokonaisrahoituksen määrä on noin 8 miljoonaa euroa. Näistä hankkeista kerrotaan tarkemmin naisten ja miesten tasa-arvoa koskevalla www-sivustolla¹³.

4. TASA-ARVOA KOSKEVAN TOIMINTAOHJELMAN ENSISIJAISET AIHEET TULEVINA VUOSINA

Jotta kaikki ohjelmasta rahoitettavan, tasa-arvoa koskevan puitestrategian (2001–2005) osat saadaan katettua, ohjelmakomitea ja komissio ovat määrittäneet seuraavat ensisijaiset aiheet:

2001–2002: Samapalkkaisuus

2002–2003: Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen

2003–2004: Naiset päätöksenteossa

2004–2005: Sukupuolistereotyyppit

¹³ http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.htm

III. Lainsäädännön kehitys

1. TASA-ARVOISTA KOHTELUA KOSKEVA DIREKTIIVI

Vuonna 2001 tehtiin merkittävä ehdotus tasa-arvoista kohtelua työssä koskevan vuonna 1976 annetun direktiivin muuttamiseksi.

Ehdotuksessa¹⁴ päivitettiin direktiivi ja mukautettiin se nykykäsitykseen tasa-arvosta ja yhteisöjen tuomioistuimen 25 viime vuoden aikana antamiin tuomioihin. Siinä myös yhdenmukaistetaan se erityisesti käytettyjen määritelmien osalta vuonna 2000 EY:n perustamissopimuksen 13 artiklan nojalla annettuihin direktiiveihin, jotka koskevat rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää.

Muutetun direktiivin odotetaan olevan urauurtava useilla tärkeillä aloilla:

- Sukupuolinen häirintä on jäänyt suureksi osaksi lainsäätäjiltä huomiotta sekä kansallisella että yhteisön tasolla. Muutetussa direktiivissä kuitenkin vahvistetaan, että häirintä ja sukupuolinen häirintä ovat sukupuoleen perustuvaa syrjintää, ja siinä annetaan häirinnän ja sukupuolisen häirinnän määritelmä. Yhteisön lainsäädäntöön lisätään sukupuoleen perustuvan välittömän ja välillisen syrjinnän määritelmä.
- Jäsenvaltioiden on perustettava tasa-arvoa käsitteleviä elimiä, joiden erilaiset toimivallat määritetään direktiivissä.
- Työnantajia on rohkaistava laatimaan vuosittain tasa-arvosuunnitelmia, joilla tarkoitetaan suunniteltua ja järjestelmällistä lähestymistapaa työpaikan tasa-arvokysymyksiin.

Euroopan parlamentin tekemissä tarkistuksissa pyritään lujittamaan vuoden 1976 direktiivin säännöksiä:

- Lisätään uusia säännöksiä, jotka koskevat oikeussuojaa ja korvauksen saamista syrjintätapauksessa.
- Oikeutta äitiys- ja isyyslomaan (varsinkin oikeutta palata työhön lomaoikeuden käyttämisen jälkeen) lujitetaan.

Työmarkkinaosapuolia rohkaistaan myötävaikuttamaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanoon tekemällä työehtosopimuksia, joissa on syrjinnän vastaisia määräyksiä.

Ehdotus perustuu EY:n perustamissopimuksen 141 artiklan 3 kohtaan, ja siksi se edellyttää sekä ministerineuvoston että Euroopan parlamentin hyväksyntää. Neuvosto pääsi yksimieliseen poliittiseen sopimukseen yhteisestä kannasta 11. kesäkuuta 2001. Euroopan parlamentti ehdotti asian toisessa käsittelyssä lokakuussa joitakin tarkistuksia yhteiseen kantaan.

¹⁴ KOM(2000) 334 lopullinen ja muutettu ehdotus KOM(2001) 321 lopullinen.

Muodollinen sovittelumenettely aloitettiin tammikuussa 2002, ja neuvottelut ovat edenneet hyvin (tilanne maaliskuussa 2002).

2. TODISTUSTAACKADIREKTIIVI

Todistustaakasta sukupuoleen perustuvissa syrjintätapauksissa annetun direktiivin 97/80/EY saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä koskeva määräaika päättyi 1. tammikuuta 2001.

Direktiivissä säädetään, että todistustaakka siirtyy tuomioistuinkäsittelyssä lujittaen kantajan asemaa. Yksityishenkilön on esitettävä tosiseikkoja tai tilastoja, jotka osoittavat ilmeisen syrjinnän (*prima facie*), mutta sen jälkeen on työnantajan velvollisuus näyttää toteen, ettei tasa-arvoisen kohtelun periaatetta ole rikottu.

Kaikki jäsenvaltiot ovat toimittaneet vuoden 2001 aikana komissiolle tiedon direktiivin täytäntöönpanoa koskevasta lainsäädännöstään ja parhaillaan tutkitaan, ovatko kansalliset lainsäädännöt EY:n lainsäädännön mukaisia.

3. TUOMIOISTUIMEN OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on antanut vuonna 2001 (viisi asiaa kattavat) kolme merkittävää tuomiota samapalkkaisuudesta sekä miesten ja naisten yhtäläisestä kohtelusta vastauksena kansallisten tuomioistuinten sille esittämiin kysymyksiin.¹⁵

- Tuomioistuin on jo pitkään todennut, että erottaminen, kieltäytyminen ottamasta töihin ja työsopimuksen jättäminen uusimatta raskauden takia ovat sukupuoleen perustuvaa välitöntä syrjintää, johon ei ole oikeutusta. Tähän vuoteen asti on kuitenkin jäänyt epäselväksi, sovelletaanko tätä periaatetta silloin, kun on kyse määräaikaiseen työsopimukseen liittyvästä erottamisesta ja sopimuksen uusimatta jättämisestä. Asioissa *Melgar* ja *Tele Danmark* antamissaan tuomioissa tuomioistuin vahvisti että sitä sovelletaan.
- Asiassa *Menauer* tuomioistuin totesi, että Saksan eläkekassojen, joiden tehtäväksi on uskottu ammatillisten eläkejärjestelmien hallinnointi, on noudatettava EY:n perustamissopimuksen 141 artiklassa esitettyä miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatetta samalla tavalla kuin työnantajan. Eläkekassojen oikeudellisella riippumattomuudella ja asemalla vakuutuslaitoksina ei ole merkitystä.
- Asioissa *Griesmar* ja *Mouflin* tuomioistuinta pyydettiin perehtymään kahteen Ranskan siviili- ja sotilasvirkamiesten eläkkeistä annetun lain säännökseen, jotka syrjivät miehiä. Ensimmäisen säännöksen mukaan naispuoliselle virkamiehelle myönnetään (eläkkeen laskemista varten) hyvitys kustakin hänen kasvattamastaan lapsesta. Hyvitystä ei myönnetä miespuoliselle virkamiehelle. Toisen säännöksen mukaan naispuolinen virkamies voi jäädä ennen eläkeikää välittömästi eläkkeelle, jos hänen puolisonsa on tullut työkyvyttömäksi tai sairastunut parantumattomasti siten, ettei tämä voi harjoittaa mitään ammattia. Samassa tilanteessa olevilla miespuolisilla virkamiehillä ei ole samaa oikeutta. Tuomioistuin totesi, että Ranskan viranomaisten kannan vastaisesti Ranskan virkamiesten eläkettä on pidettävä EY:n

¹⁵ Asia C-438/99, tuomio 4.10.2001; asia C-109/00, tuomio 4.10.2001; asia C-379/99, tuomio 9.10.2001; asia C-366/99, tuomio 29.11.2001; asia C-206/00, tuomio 13.12.2001.

perustamissopimuksen 141 artiklassa tarkoitettuna palkkana eikä sosiaaliturvaetuutena. Tästä seuraa, että kiistanalaiset Ranskan säännökset ovat EY:n lainsäädännön vastaisia. Ranskan viranomaiset eivät voi syrjinnän perustelemiseksi enää yrittää vedota poikkeukseen, joka sisältyy tasa-arvoista kohtelua sosiaaliturvakysymyksissä koskevaan direktiiviin.

4. MERKITTÄVIÄ TOIMIA JÄSENVALTIOISSA

Samapalkkaisuus

Suomalaisessa työehtosopimuksessa määrätään, että kukin ala voi ottaa käyttöön *erityisen tasa-arvoavustuksen*. Avustus on tarkoitettu nostamaan sellaisten perinteisesti matalapalkkaisilla teollisuusaloilla työskentelevien naisten palkkaa, jotka eivät saa riittävän hyvää palkkaa työnsä vaikeusasteesta ja koulutuksestaan huolimatta. Tanskassa samapalkkaisuuslakia on muutettu selkeämmäksi. Siinä asetetaan työnantajille, joiden palveluksessa on yli 10 työntekijää, velvollisuus toimittaa sukupuolen mukaan eriteltyt palkkatilastot.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa Employment Appeals Tribunal (työllisyysasioita käsittelevä muutoksenhakutuomioistuin) on laajentanut vertailukohdan (”comparator”) määritelmää, jotta paikallisviranomaisen alainen työntekijä voi verrata itseään toisen paikallisviranomaisen työntekijään, vaikka kummastakin palkka-asteikosta on sovittu erikseen. Ruotsissa on saatu aikaan läpimurto toisistaan poikkeavien töiden vertailussa, sillä nykyisin sairaanhoitajia voidaan verrata teknikoihin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Ruotsin työvoimatuomioistuin hyväksyy toistuvasti ”markkinavoimien” käsitteen perusteena eriarvoiselle palkkaukselle samanarvoisesta työstä.

Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Kreikassa on otettu kansallisella työehtosopimuksella käyttöön *isyysloma* (palkallinen loma isille lapsen syntymän jälkeen). Ranskassa, Suomessa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa on ehdotettu aihetta koskevaa lainsäädäntöä.

Kreikka, Irlanti ja Alankomaat ovat antaneet lainsäädäntöä *äitiysloman pidentämisestä*.

IV. Laajentuminen ja ulkosuhteet sekä kehitysyhteistyö

1. LAAJENTUMINEN

Työllisyys- ja sosiaaliasioita koskevaan lukuun liittyvät neuvottelut 10 ehdokasmaan kanssa päätettiin väliaikaisesti vuoden 2001 alussa. Komissio kuitenkin seuraa tiiviisti maiden edistymistä. Neuvotteluja ei ole vielä aloitettu Bulgarian, Romanian ja Turkin kanssa.

Eurooppa-neuvosto vahvisti Göteborgissa kesäkuussa 2001, että liittymisvalmiina pidettävien ehdokasmaiden pitäisi pystyä liittymään Euroopan unioniin vuodesta 2004.

Yhteisön lainsäädännön täytäntöönpano

Perusedellytys Euroopan unionin jäsenyydelle on yhteisön säännösten hyväksyminen ja saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä. Yhtäläisten mahdollisuuksien alalla ehdokasmaiden edellytetään panevan täytäntöön yhdeksän direktiiviä.

Liettua oli jo käytännössä pannut täytäntöön alaa koskevan koko säännösten ennen vuotta 2001, ja Tšekissä täytäntöönpanotilanne eteni merkittävästi 1. tammikuuta 2001, jolloin tulivat voimaan muutokset työlainsäädäntöön, palkkalakeihin ja siviilioikeudenkäyntiä koskevaan lakiin.

Vuosi 2001 oli läpimurtovuosi useassa muussakin maassa, joissa saavutettiin merkittävää edistystä. Unkari sai vuoden loppuun mennessä valmiiksi lainsäädäntönsä suunnitellun yhdenmukaistamisen yhteisön säännösten. Merkittävin oli työlainsäädännön muutos, joka tuli voimaan 1. heinäkuuta 2001. Latviassa tämän alan säännöstö pantiin täytäntöön uudella työlainsäädännöllä ja uudella työsuojelulla, jotka annettiin kesällä. Työlainsäädännön on suunniteltu tulevan voimaan kesäkuussa 2002. Slovakiassa samapalkkaisuutta, yhtäläistä kohtelua, todistustaakkaa, raskaana olevia työntekijöitä ja vanhempainlomaa koskevien direktiivien saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä saatiin päätökseen vuonna 2001, ja uusi työlainsäädäntö hyväksyttiin heinäkuussa. Ainoastaan tasa-arvoista kohtelua sosiaaliturvakysymyksissä koskevat direktiivit on panematta täytäntöön. Puolassa työlainsäädännön muutokset, joilla yhteisön säännöstö pantiin täytäntöön, hyväksyttiin vuoden loppupuolella. Lainsäädännön ei kuitenkaan suunnitella tulevan voimaan ennen liittymistä. Viron hallitus hyväksyi marraskuussa luonnoksen sukupuolten tasa-arvoa koskevaksi laiksi.

Muissa ehdokasmaissa edistys on huolestuttavan hidasta.

Eräs huolenaihe on Romanian hidas edistyminen säännösten täytäntöönpanossa. Yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeva lakiluonnos on ollut käsiteltävänä parlamentissa vuodesta 1998. Luonnos vedettiin pois vuoden 2001 alussa hallituksen vaihdoksesta aiheutuvan muutoksen tekemiseksi, ja lainsäädäntöaikataulu on nyt epäselvä.

Bulgaria on laatinut lakiluonnoksen yhtäläisistä mahdollisuuksista. Suuri osa tarvittavasta täytäntöönpanevasta lainsäädännöstä on kuitenkin suunniteltu toteutettavaksi ainoastaan keskipitkällä aikavälillä.

Kyproksen, Maltan ja Slovenian osalta suuri osa säännöstöstä on vielä saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä. Lainsäädäntöluonnoksia on käsiteltävänä, mutta vuonna 2001 ei tapahtunut paljoakaan edistystä.

Turkissa ei ole tapahtunut lainsäädännöllistä edistystä.

Lyhyesti sanottuna Tšekki, Viro, Unkari, Latvia, Puola ja Slovakia edistyivät erinomaisesti vuonna 2001, kun taas eräillä muilla mailla on paljon tehtävää, jos ne aikovat olla valmiita liittymään unioniin vuonna 2004.

2. INSTITUUTIOIDEN VALMIUDET EHDOKASMAISSA

Yhteisön säännösten hyväksyminen ja saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ei sellaisenaan riitä. On olennaisen tärkeää kehittää institutionaalisia ja hallinnollisia rakenteita, joilla helpotetaan tasa-arvoon liittyvien oikeuksien täytäntöönpanoa ja täytäntöönpanon valvontaa.

Osa maista on tässä suhteessa selkeästi muita edellä.

Kuten yhteisön säännösten hyväksymisen kohdalla, Liettua oli jo edistynyt huomattavasti ennen vuotta 2001.

Romania on perustanut valtavirtaistamisen edistämiseksi neuvoa-antavan ministerienvälisen toimikunnan, joka käsittelee miesten ja naisten yhtäläistä kohtelua. Toimikunta on laatinut yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevan kansallisen toimintasuunnitelman, mutta jää nähtäväksi, saako se valtion rahoitusta.

Sekä Slovakiassa että Latviassa hallitus antoi vuonna 2001 mietinnön yhtäläisistä mahdollisuuksista. Siinä esitetään ehdotuksia institutionaalisesta kehittämisestä, seurannasta, arvioinnista ja tiedotuksesta keskittyen työmarkkinoihin, julkiseen ja poliittiseen elämään sekä perheeseen. Romanian toimintasuunnitelman tavoin mietintöjen käytännön täytäntöönpano riippuu asianmukaisesta rahoituksesta.

Muiden maiden muutosvauhti ei ole kovin rohkaisevaa.

Vaikka Tšekissä on edistytty erinomaisesti yhteisön säännösten saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä, todellinen täytäntöönpano ja sen valvontatoimet ovat edistyneet hitaasti. Hallitus laati kuitenkin vuonna 2001 arviointiasiakirjan muun muassa instituutioiden kehittämisestä ja naisten asemasta päätöksenteossa.

Maltassa ja Kyproksessa on toiminnassa institutionaaliset rakenteet, mutta niiden lujittamisessa ei edistytty vuonna 2001.

Bulgarian ja Puolan instituutiot ovat riittämättömiä. Bulgaria on laatinut yhtäläisistä mahdollisuuksista lakiluonnoksen, joka sisältää täytäntöönpanon ja sen valvonnan. Uusien instituutioiden perustamista koskeva aikataulu on kuitenkin liian epämääräinen. Puolan viranomaiset eivät ole esittäneet mitään ehdotuksia tästä aiheesta.

Yleisesti ottaen säännösten soveltamiseen tarkoitettujen toimivien instituutioiden kehittämisessä on edistytty hyvin vähän tai ei ollenkaan, ja ennen liittymistä on paljon tehtävää. Mietinnöt ja kansalliset toimintasuunnitelmat ovat askel oikeaan suuntaan, mutta niillä saavutetaan vain vähän, jollei niitä muuteta konkreettisiksi ja asianmukaisesti rahoitetuiksi toimenpiteiksi.

3. ULKOSUHTEET JA KEHITYSYHTEISTYÖ

Yhteistyö ihmiskaupan torjumiseksi

Ihmiskauppa on yksi polttavimmista ihmisoikeuskysymyksistä Euroopan unionin ja sen tulevan laajentumisen yhteydessä. Naisia ja lapsia käytetään erityisesti hyväksi. Vaikka ihmiskaupan todellista määrää on vaikea saada selville, viimeaikaiset arviot osoittavat, että vuosittain Länsi-Eurooppaan tuodaan ihmiskaupan välityksellä noin **500 000** naista.

Viime vuosien keskeinen kehityssuuntaus on Keski-Euroopasta (30 %) ja Itä-Euroopasta (40 %, IVY mukaan lukien) tulevien uhrien määrän kasvu. Hyvin monet uhrit kuljetetaan vielä Afrikasta, Aasiasta ja Latinalaisesta Amerikasta, ja suuri määrä seksuaalisen hyväksikäytön uhreista on EU:n jäsenvaltioiden kansalaisia.

Järjestäytynyt rikollisuus on yhä enemmän osallisena ihmiskaupassa, sillä ihmiskauppa on yksi tuottoisimmista rikollisista toimista ja siitä aiheutuneet seuraamukset ovat tähän asti olleet suhteellisen lieviä. Komissio esitti vuonna 2001 ehdotuksia ihmiskaupan saattamiseksi rangaistavaksi rikoslain mukaan kaikissa jäsenvaltioissa sekä riittävän ankarien seuraamusten asettamiseksi, jotta niillä olisi todellista varoittavaa vaikutusta. Lisäksi on parannettava yhteistyötä lainvalvonnan alalla. Europolin toimivaltaa on laajennettu koskemaan myös ihmiskaupaan puuttuminen.

On myös olennaisen tärkeää auttaa uhreiksi joutuneita naisia:

- Ensiksi on varoitettava naisia ihmiskaupan vaaroista *jo heidän kotimaassaan* ennen kuin he joutuvat tekemisiin ihmiskauppaa harjoittavien tahojen kanssa. Ongelma on myös otettava paremmin esille EU:n sisällä.
- Toiseksi on tarjottava uhreille parempaa tukea. Euroopan sosiaalirahasto on onnistuneesti tukenut erityistointia, jolla on lisätty paikallisyhteisöjen tietoa aiheesta, luotu tietopankki ja kehitetty verkostoa naisten ja lasten ihmiskauppaa vastustavien eri toimijoiden välillä Italian Mezzogiornon alueella ("Sicurezza per lo sviluppo 2000–2006"). Italiassa on myös kuntoutushankkeita uhreja varten.

Kansainvälinen naisten päivä 8. maaliskuuta 2001 antoi komissiolle ja Euroopan parlamentille tilaisuuden tiedottaa ihmiskauppaan liittyvistä tällä hetkellä toteutettavista yhteisön toimista, ja tämän pohjalta ollaan kehittämässä ohjelmoitua lähestymistapaa uhrien auttamiseen.

MEDA-alueohjelma

MEDA-ohjelma on Euroopan unionin tärkein rahoitusväline Euro–Välimeri-kumppanuuden toteuttamisessa. MEDA-ohjelmasta annettava apu menee perinteistä kehitysapua pidemmälle, sillä siinä taloudellinen siirtymävaihe ja vapaakauppa ovat keskeisimmässä asemassa EU:n rahoituksellisessa yhteistyössä Välimeren alueen kanssa.

Puheenjohtajavaltio Belgian aloitteesta järjestettiin Brysselissä heinäkuussa 2001 Euromed-foorumi naisten asemasta talouselämässä. Foorumin päätelmiä hyödynnettiin vuosia 2002–2004 koskevassa alueohjelmassa. Ensisijaisen tavoitteen "Euro-Välimeri-alueen yhdentymisen kestävyys edistäminen" yhteydessä osa määrärahoista (6 miljoonaa euroa) myönnetään toimenpiteisiin, jotka koskevat naisten yhtäläisiä mahdollisuuksia.

Kaksi tärkeintä toimintakenttää ovat

- naisten mahdollisuudet päästä työmarkkinoille ja osallistuminen niihin; varsinkin lainsäädäntökehityksen uudistamisen sekä aktiivisen koulutus- ja työmarkkinapolitiikan tukeminen
- naisten roolin edistäminen liike-elämässä; varsinkin liikenäisten ja ammatissa toimivien naisten verkostojen kehittäminen sekä rahoitusvälineiden helpompi saatavuus naisille.

Afganistan

Brysselissä 4.–6. joulukuuta 2001 järjestetty **afgaaninaisten huippukokous** demokratian edistämiseksi oli ainutlaatuinen tapahtuma, jota voidaan pitää suurena menestyksenä sekä afgaaninaisten itsensä esittämän arvion ja saavutusten kannalta.

Afganistanilaisten naisten huippukokouksen päätteeksi antamassa **Brysselin julistuksessa** selostettiin osallistujien kokonaisnäkemyistä tulevaisuudesta ja lueteltiin heidän välittömiä uudelleenrakennustarpeitaan, jotka koskevat koulutusta, terveydenhuoltoa, naisten oikeuksia, pakolaisia ja kulttuuria.

Naisten oikeuksia puolustavien aktivistien rinnakkaiskokouksessa hyväksytty **solidaarisuusjulistus** on vahva ja selkeä osoitus naisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan jatkuvasta tuesta ja sitoutumisesta palauttamaan naisten oikeudet Afganistanissa.

Solidaarisuusjulistuksen keskeinen sisältö on seuraava:

- on taattava, että ehtona kansainvälisen yhteisön myöntämille varoille Afganistanin uudelleenrakentamiseen on naisten osallistuminen varojen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon
- varojen vastaanottajien joukossa on oltava naisryhmiä
- varat on käytettävä Brysselin julistuksessa asetettujen ensisijaisen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Huippukokouksessa pyydettiin, että **kansainvälistä naisten päivää 8. maaliskuuta 2002** hyödynnettäisiin niin, että sen avulla saataisiin aikaan maailmanlaajuinen vaatimus Brysselin julistuksen täytäntöönpanemiseksi ja todettaisiin, että naiset kaikkialla maailmassa ovat solidaarisia Afganistanin naisia kohtaan.

Temaattiset toimet: eurooppalainen ihmisoikeus- ja demokratia-aloite (EIDHR) ja tukitoimet väestön hyväksi ja lisääntymisterveys, HIV:n/aidsin torjunta mukaan luettuna

Vuonna 2001 julkaistiin komission tiedonannot "Euroopan unionin tehtävä ihmisoikeuksien ja demokratisoitumisen edistämiseksi kolmansissa maissa" ja "Toimintaohjelma sukupuolten tasa-arvon huomioonottamiseksi EY:n kehitysyhteistyössä". Tiedonantojen seurauksena ulkosuhteiden ja kehitysyhteistyön eri temaattisten toimien yhteydessä käynnistettiin ehdotuspyynnöt, joissa sukupuoliulottuvuus otetaan huomioon yhteisön rahoittamia toimia koskevien ehdotusten arvioinnissa.

Ulottuvuus on erityisen tärkeä rahoitettaessa toimia, jotka koskevat väestön hyväksi tehtäviä tukitoimia ja lisääntymisterveyttä sekä HIV:n ja aidsin torjuntaa. Vuonna 2001 valittuihin 17 toimeen on sisällytetty sukupuoliulottuvuus, ja niissä kiinnitetään erityishuomiota naisten asemaan ja oikeuksiin yhteiskunnallisten palvelujen saamisen ja niihin osallistumisen osalta.

4. KAUPPA

Viime aikoina on pohdittu globalisaation yhteiskunnallista ulottuvuutta ja tunnustettu talousuudistuksen vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon, ja tämän myötä kaupan ja sukupuolikysymysten välisestä suhteesta on tullut kiinteä osa kestäväää kauppaa koskevaa EU:n politiikkaa ja sen pyrkimyksiä edistää keskeisiä työnormeja. Tämä on johtanut siihen, että kaupan pääosaston ylläpitämän kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävän vuoropuhelun yhteydessä on järjestetty ensimmäinen kauppaa ja sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä kokous. Läsnä oli runsaasti osallistujia, ja kokouksen avulla saatiin yleiskuva nykyisestä toiminnasta ja aiheista, joihin on vielä paneuduttava.

V. Näkymät vuodeksi 2002

Puitestrategia

Komission työohjelma vuodeksi 2002 sisältää seuraavat horisontaaliset tavoitteet kaikille pääosastoille ja yksiköille:

- Ne tekevät sukupuolivaikutusten arviointeja valituilla politiikan aloilla, joilla tähän mennessä ei ole sovellettu tasa-arvon valtavirtaistamistoimia.
- Kaikki yksiköt pyrkivät entistä tehokkaammin keräämään sukupuolittain eriytettyjä tietoja, erittelemään järjestelmällisesti sukupuolittain kaikki asiaan liittyvät tilastot sekä kehittämään sukupuolten tasa-arvoa kuvaavia indikaattoreita.
- Kukin pääosasto ja yksikkö sisällyttää tasa-arvon valtavirtaistamismoduuleja henkilöstön koulutussuunnitelmaan kaikilla tasoilla, varsinkin johtotasolla.

Lainsäädäntöaloitteet

Komissio aikoo vuonna 2002 tehdä raportin vanhempainlomaa koskevan direktiivin täytäntöönpanosta ja pohtia siinä sitä, miksi niin monet isät eivät ole käyttäneet tätä oikeuttaan.

Komissio aikoo myös tehdä vuoden 2002 aikana ehdotuksen sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskevaksi direktiiviksi, joka perustuu EY:n perustamissopimuksen 13 artiklaan. Tämä uusi oikeusperusta antaisi mahdollisuuden toteuttaa sukupuoliseen syrjintään liittyviä toimia muilla kuin työllisyyden ja sosiaaliturvan aloilla, joita EY:n tasa-arvolainsäädäntö tällä hetkellä melko rajallisesti koskee.

Toimintaohjelma

Sukupuolten tasa-arvoa koskevaan puitestrategiaan (2001–2005) liittyvän toimintaohjelman ensisijaisena teemana on työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, ja sen alateemana on ”isien palauttaminen perheille”. Tammikuussa 2002 esitetään kaksi ehdotuspyyntöä: toisen tarkoituksena on tukea ja parantaa kansallisten politiikkojen välistä synergiaa ja kehittää yhteisön lisäarvoa, ja toisen tarkoituksena on edistää maiden välisiä tietojen, kokemusten ja hyvien toimintatapojen vaihtoja.

Lissabonin strategian vahvistaminen

Lissabonissa maaliskuussa 2000 kokoontunut Eurooppa-neuvosto vahvisti kunnianhimoisen kymmenvuotistavoitteen: unionista on kehitettävä dynaamisin, kilpailukykyisin kestävästi kehitykseen perustuva osaamistalous, jossa vallitsee täystyöllisyys ja vahva taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus.

Barcelonassa maaliskuussa 2002 kokoontunut Eurooppa-neuvosto tarkasteli tavoitteen saavuttamisessa tapahtunutta edistystä ja kohdensi tavoitteen tarkemmin työllisyyden elvyttämiseen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden parantamiseen. Tässä yhteydessä olennaisen tärkeitä ovat eriarvoisuuksien poistaminen sekä miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen. Jäsenvaltioiden olisi poistettava naistyövoimaan kohdistuvat työllisyyden esteet varsinkin järjestämällä vuoteen 2010 mennessä lastenhoitopalvelut vähintään 90 prosentille lapsista,

jotka ovat täyttäneet 3 vuotta mutta eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä, ja vähintään 33 prosentille alle 3-vuotiaista lapsista.

Väkivallan torjuntaa koskevat puheenjohtajavaltio Espanjan aloitteet

Puheenjohtajavaltio Espanja on ilmoittanut, että sen puheenjohtajakauden ensisijainen aihe vuoden 2002 ensimmäisen puoliskon aikana on väkivalta, varsinkin perheväkivalta, ja että se aikoo komission kanssa kehittää väkivaltaa kuvaavia indikaattoreita ja koota hyviä toimintatapoja väkivallan torjumiseksi. Toimia jatketaan Tanskan puheenjohtajakaudella vuoden 2002 toisella puoliskolla.

Rakennerahastot

Viime vuosina on toteutettu useita aloitteita, joilla kehitetään rakennerahastojen vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon. Vuonna 2001 tehdyt työt tasoittivat tien vuonna 2002 järjestettävälle kahdelle päätoimelle, joita ovat kolmas konferenssi tasa-arvon valtavirtaistamisesta rakennerahastoissa (14.–15. kesäkuuta 2002, Santander, Espanja) ja komission tiedonanto tasa-arvon valtavirtaistamisen täytäntöönpanosta rakennerahastojen ohjelma-asiakirjoissa. Toimilla pyritään tarkastelemaan uudelleen ja hienosäätämään sukupuolinäkökohtien huomioonottamista rakennerahastoissa odottaessa rakennerahastojen yleisuudistusta.

Oikeus- ja sisäasiat

Suunniteltua ihmiskaupan uhreille suunnattavaa tukea kehitetään esittämällä ehdotus neuvoston direktiiviksi laittoman maahanmuuton tai ihmiskaupan uhrien oleskeluluvista siinä tapauksessa, että henkilöt tekevät yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa, sekä hyväksymällä järjestelyt niitä uhreja varten, jotka tekevät valituksia tai antavat tietoa poliisille tai tuomioistuimille.

Ulkosuhteet ja ihmisoikeudet

Vuonna 2002 käynnistetään tutkimus, jossa tarkastellaan nykyisiä politiikkoja ulkosuhteiden alalla. Tässä yhteydessä järjestetään tutkimustuloksia käsittelevä asiantuntijaseminaari. EuropeAid-yhteistyötoimisto on lisäksi tilannut arvioinnin, joka käsittelee sukupuolinäkökohtien sisällyttämistä EY:n yhteistyöhön kolmansien maiden kanssa. Arvioinnin toteuttaa riippumaton asiantuntijaryhmä. Näiden aloitteiden perusteella aiotaan vuoden 2003 alkupuolella järjestää huomattava ministeritason tapahtuma Kreikan puheenjohtajakaudella. Tapahtuma kokoaa yhteen edustajia kaikilta asiaankuuluvilta politiikan aloilta – kehitysyhteistyön, poliittisten suhteiden, kaupan ja EU:n laajentumisen alalta, ja sen yhteydessä voidaan tarkastella, kuinka naisten asemaa ja näkyvyyttä unionin ulkosuhteissa voidaan kehittää ja vahvistaa.

Ihmisoikeuksien alalla 20. joulukuuta 2001 hyväksytyssä eurooppalaista ihmisoikeus- ja demokratia-aloitetta (EIDHR) koskevassa ohjelma-asiakirjassa (vuosiksi 2002–2004) käsitellään sukupuolinäkökohtien huomioon ottamista olennaisen tärkeänä tekijänä sen varmistamiseksi, että aloitteesta rahoitettavat hankkeet noudattavat komission laajempaa toimintalinjaa. Sukupuolinäkökohdat pyritään kaikin tavoin ottamaan huomioon aloitteesta rahoitettavien hankkeiden valinnassa.